

France Pibernik in Zorko Simčič
DOHOJENE STOPINJE
Pogovori in dokumenti
2000-2018

Uvodne besede

Moja generacija – letnik 1928 – je prve stike z literarnim ustvarjanjem našla ob koncu druge svetovne vojne, a različno glede na to, kje smo posamezniki preživljali okupacijske čase, bolj enovito pa v povojnem, močno razburkanem in travmatičnem obdobju, ko smo že lahko spremljali literarna dogajanja in se postopoma dejavno vključevali v zaporedja umetniških tokov, seveda z določenimi omejitvami zaradi znamenite železne zaves, ki nas je, zavezane sovjetskemu socialističnemu realizmu, bolj ali manj ostro ločevala od zahodne kulture.

V ideološko-političnem omejevanju sta bili še posebej na udaru zamejska in zdomska literatura. Zamejska mi je bila blizu, saj sem navsezadnje imel take ali drugačne stike vsaj s tržaškima pisateljema Borisom Pahorjem in Alojzom Rebulo, dosti težje pa je bilo z zdomsko literaturo. Naj kot prvi stik z zdomsko književnostjo opišem dva, sicer precej obrobna dogodka.

Po diplomi na slavistiki februarja 1955 sem bil po takratnem administrativnem postopku službeno poslan v Novo Gorico in od tam na nižjo gimnazijo Dobrovo v Goriških Brdih. Stanoval sem pri Gradnikovih v Medani, tako rekoč v stometrskem pasu ob državni meji z Italijo. Nedaleč od Gradnikove hiše je že stala obmejna karavla. Prebivalci smo imeli poseben status, drugačne, zelene osebne izkaznice, po letu 1956 pa smo vsi dobili posebne propustnice, s katerimi smo lahko enkrat na mesec prečkali mejo. Zaradi

vse večjega obmejnega prometa je med Gorico in Dobrovim dvakrat dnevno preko Števerjana, Huma in Kojškega vozila italijanska *corriera*. Tako sem v letih 1957–1958 obiskoval Gorico. Na Dobrovem sem se usedel v avtobus, si v Gorici ogledoval znamenitosti in družbeno življenje močno potujčenega mesta, stopil v kakšno trgovino in se po nekaj urah vrnil na Dobrovo.

Kdaj pa kdaj me je v Gorici pot zanesla tudi v slovensko knjigarno na Travniku, kjer sem lahko prelistaval vsemogočo, meni dotlej neznano literaturo. V spominu mi je najbolj ostala naslovnica buenosaireske revije *Meddobje*. V posameznih številkah sem spoznaval razna imena, med njimi tudi Zorka Simčiča, pa pesmi, kratko prozo in članke, ne da bi mogel vedeti, kakšen pomen nosijo te vsebine in kdo vse stoji za njimi. Med poletnimi počitnicami leta 1958 sem s svojo deklico, ki je imela v Trstu teto, poleg tržaških znamenitosti – Sv. Just, Katinaro s Kraljevimi slikarjimi in sloviti grad Miramar – obiskal tudi slovensko knjigarno in tam našel novo izdajo Balantiča, ki jo je leta 1956 v Buenos Airesu izdal Tine Debeljak. V njej sem našel marsikaj novega, a do Simčiča je bilo še nekaj raztežajev. Balantičevo zbirko mi je pozneje v borši med špežo, kavo, rižem in drugo drobnarijo čez mejo prinesla prijazna nona.

Ko sem po letu 1975 pogosto zahajal na obiske k Balantičevim v Kamnik, smo v dolgih pogovorih odkrivali mnoge podrobnosti, med njimi pa omenili tudi Tineta Debeljaka. Če se prav spominjam, so se Balantičevi preko svojih sorodnikov ali znancev v

Trstu pisno obrnili na Debeljaka in pravzaprav protestirali, ker o ponatisu Francetovih pesmi leta 1956 niso bili obveščeni. To je bila možnost za prvi stik z zdomstvom, do katerega je prišlo nekoliko pozneje. Medtem se je zgodilo še nekaj. Zorko Simčič je v Buenos Airesu prebiral revijo *Prostor in čas*, v kateri sem v letih 1972–1974 objavljal dopisovanja s slovenskimi pesniki. Simčič je bil posebej pozoren na polemične odgovore Janeza Menarta, zato mu je pisal. Tako sem preko Menarta dobil stik s Simčičem in se pisno obrnil nanj.

Leta 1983 sem začel sistematično zbirati gradivo o Balantiču in pregledovati dokumentacijo zdomske književnosti v zloglasnem D-fondu rokopisnega oddelka NUK. Ker sem nujno potreboval osebna pričevanja zdomskih ljudi, ki so poznali Balantiča in sodelovali z njim, sem se z vprašanji obrnil na Debeljaka, vendar njegovega odgovora nisem dobil, pač pa mi je z razlago nekaterih pomembnih okoliščin pomagal dr. Marko Kremžar. Iz tega časa so tudi moja dopisovanja z Zorkom Simčičem, in ob njegovi vrnitvi v domovino sva hitro našla tudi osebni stik. Spominjam se, da je Zorko Simčič zaradi najinega znanstva sploh prvič javno govoril v domovini, in sicer v Radovljici, kjer smo predstavljali pesniško zbirko *Himna večeru* Ivana Hribovška.

Ker sem imel v preteklosti že veliko pogovorov s slovenskimi književniki, se je priložnost, da pripravim daljši dialog tudi z Zorkom Simčičem, ponujala sama od sebe. Preko najinih vsakodnevnih diskurzov sem namreč počasi spoznaval pisateljevo osebnost in

njegovo obsežno literarno delovanje. Tako sva junija 2000 začela s pogovori, ki sem jih snemal in nato prepisoval, kar pomeni, da so bili Simčičevi odgovori na moja številna vprašanja podani v živem jeziku, izredno odprto, brez slehernega zadržka, kar je razvidno tudi iz številnih izpustov oziroma zamolkov, ki sem jih nakazal s pomišljajem ali krajšimi premori, ponazorjenimi s tropičjem. Pogovori zajemajo celotno Simčičevo življenjsko pot od rojstnega Maribora prek begunskih postaj, kot so Celovec, Rim, Trst in Buenos Aires, do vrnitve v Ljubljano, predvsem pa zelo poglobljeno razkrivajo njegovo literarno ustvarjanje.

Ko sem opravil prepis prvih pogovorov, se je pokazalo, da se marsikaterih tem nisva dotaknila, zato sem mu leta 2001 zastavil dodatna vprašanja. S tem je bila celota sicer sklenjena, toda o natisu takrat ni bilo nobenega dogovora, še več, zaradi pisateljeve bolezni se je celo odmikal. Ko pa sva se po petnajstih letih spet dogovarjala o natisu, je Simčič ugotavljal, da marsikatera zadeva zaradi časovne oddaljenosti potrebuje nujna pojasnila. Pregled celotnega gradiva je zahteval precej časa, zato se je tisk zavlekel. Še leta 2017 so nastajali dodatki, zadnji januarja 2018, in ker je med prvimi zapisi in zadnjimi opombami precejšnja časovna razdalja, je treba to okoliščino nujno upoštevati. Samo tako je bilo mogoče zaključiti izjemen zapis, ki je po obliki in izpeljavi v naši literarni publicistiki nekaj povsem samosvojega.

France Pibernik

Dostikrat je premišljal, kako je človeku vnaprej narisana pot v življenju, in videl jo je kot belo sled v črnem pesku. Ko je hodil po njej, ga je nekdo nevidni zasledoval, ne grozeče, ampak mirno, kakor da opravlja delo, ki so mu ga drugi naložili. Hodil je za njim in brisal sledove njegovih že odhujenih stopinj. Eno za drugo. Pot je bila tisočkrat in tisočkrat prekrižana. Včasih je šla po isti cesti in neštetokrat sem in tja, a vendar je bila jasna. Vodila je preko celin, preko blestečega se parketa. Kadar je zašla v slepo ulico, je obrnjena prišla skoraj na istem mestu nazaj. A vedno je nekdo za njim zabrisal stopinjo. Nikoli več ne bo stopil vanjo.

Nekoč je med hojo pomislil: ta bi bila prihodnja stopinja. Ne! Z nogo že v zraku se je obrnil in šel po cesti nazaj. Ko je na oglu ulice hotel zaviti, da z drugega konca pride do hiše, se je obrnil in koža ob ušesih mu je otrpnila: stopinje so že prej bile napeljavne samo do tam, kjer je obrnil, in sploh nikdar ni bilo namenjeno iti drugače, kakor je šel ...

Vsak dan, vsak hip je bilo manj stopinj pred njim in vedno več zabrisanih za njim. Kadar je bil povsem sam na cesti, je pomislil, kako se pot pred njim krajša, kako se bo nekoč zabrisala za njim deseta stopinja, deveta, osma ... potem zadnja. Kje bo, preden zadnjič leže? Doma? V tujini ...?

»Odhojene stopinje«, *Meddobje*, 1954, št. 1–2.

Maribor (1921-1941)

Družinski rod za posameznika pomeni veliko, bržkone več, kot se more zavedati. Zanimivo je, da so vaši predniki živeli v Goriških Brdih, toda že vaši starši so morali v begunstvo in ustalili so se v Mariboru. Kaj se je o tem ohranilo v družinskem izročilu in koliko se čutite povezani z rodno deželo svojih staršev?

Po očetovem pripovedovanju so Simčiči potomci Uskokov, ki so se v XVI. in XVII. stoletju umikali pred Turki, in obstajali sta dve veji: del Simčičev se je ustavil v Beli krajini, del pa v Istri. Da to o Istri drži, sem se med vojno nekoč tudi prepričal. Bilo je leta 1942 ali morda 1943, ko sem, begunec iz Maribora, v nekem ljubljanskem dnevniku bral o železniški nesreči pri Ilirski Bistrici, ko so skupino ranjenih potnikov prepeljali v ljubljansko bolnišnico. Pet, šest oseb, same Simčiče. Ranjence sem šel obiskat in jim nesel škrnicelj pomaranč. Bili so Slovenci iz Istre, in to iz kraja, kjer so živeli sami Simčiči. Po očetovem pripovedovanju naj bi del Simčičev prišel v Goriška Brda. Prvi Simčiči so živeli v Biljani, kjer sta začela svoje skupno življenje tudi moja starša, ena veja mojih prapradedov pa se je naselila tudi v Medani in v Kojskem. Oče je imel več sester in bratov. Eden od bratov je bil sezonski delavec nekje v Franciji, drugi pa na delu na Nemškem, kjer je rudaril in tam celo organiziral knapovski štrajk, zaradi česar so ga poslali nazaj in je leta pozneje, bila je že država

Slovencev, Hrvatov in Srbov, kot rudar v Zagorju ob Savi umrl.

Zdi se, da so bili moji predniki nagnjeni k »odhajanju«. Pa tudi, kakor sem si nekoč še onkraj ekvatorja napisal na listič: »Človek je na tem svetu samo *homo viator*, mi« – hotel sem reči »naša družina« – »pa smo tudi sicer popotniki: najprej se umikamo pred Turki, potem pred ‚Turki‘ črnih srajc, nazadnje pa še rjavih in ‚rdečih‘.«

Oče in mati sta po prvi svetovni vojni odšla v begunstvo, brž ko so Brda zasedli Italijani. Moj oče, v mladih letih izučen čevljarški mojster, je bil kasneje v stari Avstriji policijski stražnik. Najprej v Pulju, potem v Trstu. Z mojima starejšima bratoma, eden je bil star pet let, drugi dve leti, sta starša odšla na pot, prišla najprej v Ljubljano, kjer pa goriški begunci – kar sem velikokrat slišal – niso bili sprejeti s simpatijo. Ne vem, ali je res, da jim je takratni ljubljanski župan Ivan Tavčar dejal, naj se kar vrnejo v Italijo. Skupina beguncev, med katerimi so bili moji starši, je nadaljevala pot po raznih ovinkih, mislim da celo preko Beograda, in naposled končala na Dunaju. Ko je bila leta 1918 osnovana Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, se je družina zatekla v Maribor, kjer sem se leta 1921 rodil.

Starša sta bila preprosta, topla človeka. Mama, kot sem nekoč napisal »tip nekdanje slovenske matere: verna, delavna, nežna«. Oče, policist v Avstro-Ogrski in potem tudi v državi SHS, strog in vendar – mil. Močna osebnost. Človek, ki ga nihče, pa četudi se je z njim pogovarjal samo enkrat, ni pozabil. Oba z

mamo zaljubljena v knjige. Oče je znal nemško in italijansko in tudi mama se je, čeprav je imela samo štiri razrede osnovne šole, učila teh dveh jezikov. Darilo za rojstne dneve nas treh fantov je bila skoraj vedno knjiga, v glavnem res iz antikvariata, a vedno knjiga. Nekoč se spomnim: Sveinssonov *Nonni*, drugič Feiglova zbirka humoresk *Pol litra vipavca*, Stevensonov *Otok zakladov*, Defoejev *Robinzon ... Vernov Carski sel ...* Vendar sem že kmalu zatem lahko prebiral knjige tudi iz knjižnice dveh starejših bratov, na primer Maupassantovo *Debeluško*. Ko sem kot šestnajst-, sedemnajstletnik bral Mériméejevo *Šentjernejsko noč*, sem se čudil, kako to, da mi oče pusti brati »táko protiversko« knjigo. Najstarejši brat si je kupoval knjige tudi v tujih jezikih. V tistih letih po gimnazijah še ni bilo francoščine, temveč nemščina. V knjižnici najstarejšega brata so bila izbrana dela Goetheja, Arthurja Schnitzlerja. V njegovi knjižnici pa sem še kot dijaček prvič naletel tudi na *Češko antologijo* Ivana Laha s protijezuitskim epigramom ... ali pa knjižice o »prepovedanem« Miroslavu Krleži.

Starša v Biljani nista imela svoje zemlje, toda oče je vedno govoril o njej.¹ V Mariboru je blizu cerkve sv. Magdalene, kjer so bila takrat še polja, vsako leto najel njivo in vsak dan po službi jo je hodil obdelovati. Še prav majhen sem hodil z njim, če drugega ne, zalivat solato.

Otroška leta ... Vsi jih idealiziramo in vendar ne morem reči drugega kot srečna otroška leta. Kljub, ne bom rekel revščini, pa vendar kdaj skrajni skromnosti. O otroških in mladostnih letih sem spregovoril v

»Tržaškem intervjuju«, še bolj intimno pa v »Pismu mladim«, objavljenem v knjigi *Trije muzikantje ali povratek Lepe Vide*.

Kako sta se oče in mati znašla v Mariboru: po eni strani sta bila begunca, prišla v tujem mestu, po drugi je bilo treba poskrbeti za stanovanje in službo.

Šele ko sem že odrasel, sem opazil, da so pri mariborski policiji pravzaprav sami Primorci, in je samo šef bil Štajerec. Primorski begunci so bili narodnjaki, patrioti, in so morda prav zato sredi precej ponemčurjenega Maribora bili dobrodošli. V Mariboru je bilo stotine primorskih družin, tudi Simčiči nismo bili edini s tem priimkom. V mestu je živela tudi družina, iz katere je izšel arhitekt Branko in igralka Vladoša. Družine beguncev so bile kmalu organizirane. Primorci smo imeli svoje klube, pevski zbor Jadran in podobno. Oče sicer ni bil v nobeni organizaciji, se je pa redno shajal s starimi znanci. Zato mariborskim primorskim beguncem ni bilo prehudo, čeravno so se ubadali s težavami.

Moram reči, da kot sin beguncev nisem doživel kakšnega posebnega zaničevanja, kot se je to menda ponekod dogajalo. Baje so jih psovali s »čuši«, s »čiči«. Ali pa sem morda slišal, pa se za to nisem zmenil. Mislim, da je temu v veliki meri pripomogel briški karakter.

Še najtežje je bilo s stanovanjem. Oče je imel morda sedemsto, osemsto dinarjev plače, v družini nas je bilo pet, potem ko je prvorojenka Zorka umrla stara

komaj leto dni. Najprej smo stanovali na Tovorniški ulici 22, današnji Valvasorjevi. Tam sem se tudi rodil. Bilo je v eni od znanih hiš, *Grazerhaus* (Graške hiše) so jim pravili, ker jih je gradil graški arhitekt in katerih lastniki so v glavnem še vedno bili Avstrijci. Od tod smo se morali po desetih letih izseliti – najemnine! – in se za krajši čas ustaliti v podstrešnem stanovanju na Koroški cesti, v hiši, katere lastnik je bil primorski begunec, ki si je gospodarsko že krepko opomogel. Po dveh letih smo se morali spet seliti in smo končali v razpadajočem bivšem minoritskem samostanu na Vojašniškem trgu. Bivali smo v dveh nekdanjih samostanskih celicah. Kmalu si si znal predstavljati meniško življenje pred sto leti, saj je tudi še v mojih časih bilo na enem hodniku deset celic – stanovanj – v njih je živelo okrog trideset ljudi in na koncu hodnika je bilo eno samo stranišče ... Po vodo smo hodili na dvorišče, nadstropje niže, kjer jo je bilo treba s škripcem vleči iz vodnjaka. Leta 1935 ... sredi mesta ... Električne ni bilo in tako so moja zadnja mariborska dijaška leta potekala ob veliki na stropu viseči petrolejki. Toda tega nisem občutil kot kakšno posebno breme. Nobenega občutka revščine nisem imel ali v šoli občutka kakšne drugorazrednosti! Sploh je *tata*, tako smo ga klicali, znal tudi pomanjkljivosti obrniti na šaljivo plat. Nekoč sva recimo hodila po Gosposki ulici, pa sem namignil na gizdalinčka, gospodiča v čevljih z baje kamejljimi dlakami – takrat »zadnji krik« v moški modi. Oče – prvotno po poklicu čevljarski mojster, na kar je bil vedno ponosen – se je samo prisrčno smehljajal.

Nobene nevoščljivosti kaj šele zagrenjenosti ni bilo v glasu. »Hecen, kaj!? Si misli, da je bogve kaj! Samo poglej mu obraz! Ti, če boš študiral, če boš preudaren in če boš hotel, boš nekoč lahko imel deset parov takih čevljev, ta se bo pa težko spametoval!«

Svojega očeta veliko omenjate. Iz lastne izkušnje vem, koliko človek lahko dobi od očeta, pa me zanima, kaj ste podedovali po njem, saj ste z njim preživeli otroštvo in mladost.

Mislim, da poleg humorja marsikaj veliko pomembnejšega. Moj oče je bil bolestno resnicoljuben. Vem, da je ohranjal stike tudi z znanci, ki niso ravno blesteli po modrosti pa tudi ne po nravnosti – laži pa ni prenesel. Stara Avstrija – mačeha ali nemačeha – je morala biti poseben svet. V očetu je živel svojevrsten mir in je zaradi tega živel kot gospod. Sicer reven, a ponosen gospod. Ljudem je ostal v spominu za vedno in še pozneje v Argentini so pripovedovali kakšne pripetljaje, povezane z očetom. Na primer, ko so leta 1941 prišli Nemci aretirat moja starša – vsi trije sinovi smo bili aprila 1941 prostovoljci v jugoslovanski armadi in po zlomu Jugoslavije smo živeli v Ljubljani – je prišel nemški vojak in z njim neki v naši soseščini živeči nemčur. Oče je z Nemcem seveda govoril nemško in ta je čez čas preprosto odšel. Nемец je čez en teden ponovno prišel, da bi ga aretiral. Oče je prosil, ali lahko počaka pet minut. Oblekel si je nedeljsko obleko in si v telovnik pripel veržico z uro. Ko je tako urejen prišel pred oficirja, češ da je pripra-

vljen za odhod, ga je ta nekaj časa gledal, se opravičil in odšel. Šele tri tedne pozneje so prišli po očeta in mamu in ju izselili v Bosno.

Mama je ognjišče družine. Kakšna je bila po svojem značaju, po svojem ponašanju?

Bila je preprosta slovenska mama, ki pa je v sebi nosila neki nemir. Sodeč po fotografijah iz mladih let je morala biti zelo lepa. Ob vsem delu doma, ob skrbi za moža in za tri fante je vendar skušala ohranjati svoj svet. Ko je končala dnevno delo, je vsak večer sedla za mizo pod veliko petrolejko in brala. Pa ni prebiralala samo Jurčiča in Finžgarja, temveč tudi Hamsuna in Dostojevskega. V njej je bila žeja po znanju, po vednosti. Nikoli je nisem videl jezne, razen enkrat, ko je kriknila, da bi Hitlerja zrezala na koščke. Strahotno je trpela, ko je njen sin Mirko kot domobranec padel na Tolminskem.

Oče je šele v kasnejših letih začel stalno hoditi k maši, mama pa je bila zelo verna. Doma smo imeli, odkar pomnim, hišni oltarček in na njem je dan in noč gorela »dušica«. Mama je bila članica katoliške skupnosti žena, a je bržkone morala biti izjema, kajti hkrati je rada hodila v gledališče. Čeravno smo, danes gledano, živeli v revščini – morda za ilustracijo: razen sendviča, v tedanji mariborski slovenščini *šinkenžemle*, ki mi jo je tata kupil vsako leto enkrat, in to na silvestrovanju, sem doma prvič jedel meso, mislim da pri sedemnajstih letih, a ga nisem prav nič pogrešal – sta starša imela abonma v narodnem gledališču. Res

da v zadnji vrsti galerije, pa vendar. Najbrž je bil to za mamu tisti svet, kamor si je želela, nekakšen beg iz dnevne monotonosti. Močno me je presenetilo, ko sem nekoč, bilo je tik pred začetkom svetovne vojne, našel njen priročnik, pogovore v nemščini, italijanščini in slovenščini: kako se pogovoriti v tujem kraju, kako prositi za informacije, kako nakupovati in podobno – in videl, da je bil del, ki je govoril o pogovorih v gledališču, tako v nemščini in italijanščini v celoti podčrtan. Kdo ve, ali ni bila mama prav zaradi tega vesela, da sta moja brata igrala pri amaterskem Ljudskem odru, »na deskah«, na katerih sem prvič nastopil tudi sam. Njeno sled je v knjigi *Človek na obeh straneh stene* najti v omembi *Človekove* matere.

Človek v mladih letih težko najde neposreden stik s starši, zlasti z očetom, nekaj lažje z mamom. Ali ste se kdaj vendarle kaj več pogovarjali z njo, recimo, vsaj pozneje v Ljubljani, ko ste imeli za seboj že prve težke izkušnje sredi vojne?

Več stika sem imel z očetom. Pozneje, ko ju že ni bilo več, sem se spraševal, zakaj to. Mislim, da sem bil že kar odrasel fantič, ko sem izvedel, da je mama izgubila prvega otroka, komaj leto dni staro Zorko. Vse življenje potem si je želela imeti spet hčerko, to toliko bolj – si mislim – ker sta se pozneje rodila dva fanta, tudi onadva bolj »fantovska značaja«, mama pa je bila nadvse nežna. Vem, da sem svoje ime dobil po mrtvi sestrici in kdo ve, ali nisem tudi zaradi tega dolga leta – morda vse do srednje šole – nosil *bubi-*

kopf frizuro². Ta sicer takrat ni bila zgolj dekliška domena, pa vendar ... Oče mi je dal to ime, ker ni hotel, da bi se ponovilo tisto, kar se je pri sinovih, rojenih še pod Avstro-Ogrsko, ko so pri najstarejšem namesto Drago v krstni list napisali Karel, pri bratu Mirku pa Emerik. »Pa naj najdejo temu imenu nemško varianto!« je dejal, a se je šalil, saj sem se rodil že v državi SHS. Bil sem živahen otrok, prva leta bolehen in sem baje prejokal – sosedje so mi še leta pozneje tožili – kričal cele noči. Kdo ve, ali ni bilo zaradi tega pozneje tako, da sem bil vsa otroška leta šibek, da sem pogosto omedleval, dolga leta imel golšo. Očeta sem vedno ubogal, bil je strog. Toda mama. Mamo sem jezil, ji nagajal, se ji upiral. Nekoč sem jo tako razdražil, da se je od obupa – s *prakerjem* v roki je tekala za menoj, pa me seveda ni mogla ujeti – zjokala. Neverjetno, kako je otrok lahko neusmiljen. Tisti dan zvečer sem od očeta dobil, po briško rečeno, *fliško* po zadnjici. Prvič in – zadnjič. Kot da bi se v hipu za vedno streznil.

Oče mi je bil vedno bliže morda tudi zato, ker sta starejša brata, eden tri leta starejši, drugi šest let, kmalu imela svojo družbo in tako so se tako imenovani nedeljski družinski sprehodi kmalu zreducirali na starša in name, kmalu pa tudi samo na moje pohode z očetom. Hodila sva na izlete, kdaj tudi večdnevne, nekoč sva prehodila celo Pohorje, ko sva prenočevala po zapuščenih kočah. Nepozabno. In naposled, kdo ve, če si tudi zato nisva bila bliže, ker je čutil, da se v meni prebujata nekaj, kar se v njem ni moglo realizirati. Rad je bral, imel je izostren estetski

čut, znal je vrsto slovenskih pesmi na pamet – logično, da predvsem Gregorčiča, reminiscence na to je najti v mojem *Prebujenju* – in vem, da se je tudi sam spoprijel z verzi. Še kot dijak sem v neki stari knjigi, ki jo je leta 1919, po koncu prve svetovne vojne, živeč kot begunec z mamom in bratoma na Dunaju, podaril mami, našel nekaj mami posvečenih verzov, a tudi še zdaj pred kratkim je eden mojih bratrancev našel očetovo knjigo Stritarjeve *Jagode*, natisnjene pri Družbi svetega Mohorja v Celovcu leta 1899 in v njih na prvi strani napisano očetovo posvetilo.³

Ko sem pred leti zbiral svoje *leteče listke* z verzi, ki sem jih v teku desetletij zapisoval in jih nekako uredil, mi je prišlo na misel, da nobena moja pesem ne govori o mami, da pa so tri pesmi napisane očetu.

V Argentini po izidu svojih knjig niste nikoli dajali izjav, tudi nobenega intervjuja nisem zasledil. Toliko bolj se mi zdi zanimiva usoda pogovora, ki ste ga imeli leta 1991 z Zoro Tavčar za tržaško Mladiko, ko ste še živeli v Buenos Airesu. Leto dni pozneje, ob vašem prvem obisku domovine, je bil deloma ponatisnjen v ljubljanskem Delu, v buenosaireški Svobodni Sloveniji, leto pozneje v ljubljanski knjigi Odhrojene stopinje, in kakor sem zasledil, ponovno v knjigi Zore Tavčar Slovenci za danes.⁴ V tem pomenku ste dali očetu poklon, kakršnega sicer redko zasledimo: »Moj oče je ena največjih milosti, ki mi jih je Bog dal: strog in mil. Močna osebnost, ki je nihče – tudi

*če ga je enkrat samkrat srečal – ni mogel pozabiti.«
Mati je torej nekako stala v ozadju?*

Bila je tiha žena. Pravzaprav sva se povsem tesno povezala šele med vojno. Očeta in mater so Nemci izselili v Bosno, in ko nam ju je leta 1942 uspelo pre-tihotapiti nazaj, sta prišla v Ljubljano, kjer smo imeli sorodnike. Po razsulu Jugoslavije, ki sem ga doživel kot prostovoljec jugoslovanske armade v Zagrebu, se tudi sam nisem več vrnil v Maribor. Nekaj časa sem stanoval pri sorodnikih, pozneje v Akademskem domu.⁵ V stavbi na Miklošičevi ulici, kjer stoji Holiday Inn,⁶ sta stanovala brat Drago, diplomiran jurist, in Mirko, takrat baje najmlajši inženir kemije v Jugoslaviji. Ko nam je, kakor rečeno, uspelo na skrivaj spraviti očeta in mater v Ljubljano – neki na Viču živeči strojevodja je zadevo organiziral – smo njuno vrnitev proslavili v Akademskem domu. Po dolgem času spet vsi skupaj! Celo zapeli smo, tudi nekaj vina je steklo in ata je postal vedno bolj sproščen. Ko sem mu pa izročil še célo škatlo cigaret – sto »drav«, bil je namreč strasten kadilec in cigaret takrat ni bilo lahko dobiti – je ves raznežen pogledal mamó, potem mene, pa spet mamó in ji dejal: »Kaj, Juta, če bi takrat poslušala doktorja Mariniča!« Mama je zardela do ušes, oče je v hipu prenesel govor drugam, vendar sem ga pred odhodom k sorodnikom na Viču, kjer sta pozneje nekaj časa živela, na samem toliko časa nadlegoval, naj mi pove, kaj je hotel mami povedati, da se je naposled vdal. Že tedne preden bi mama morala roditi, so se stvari zapletle, in babica – takrat so žene v glavnem rojevale doma – je zahtevala

zdravnika. Prišel je dr. Marinič – pozneje sem ga kot gimnazijec pa tudi še kot učiteljskišnik večkrat videval na Koroščevi ulici, kjer je živel – in zadeva se je razpletla tako, da je zdravnik očetu odkrito povedal: če hoče ohraniti ženo, mora žrtvovati otroka; če pa hoče imeti otroka, bo žena umrla. Svetoval mu je, naj odpravi otroka. Ko mi je oče to pripovedoval, je bil v solzah. Takrat da je dan in noč samo molil, naposled pa se odločil, da mami pove. Mama je menda samo zaprla oči, nekaj časa molčala, potem pa rekla: »Tone, naj se rodi otrok.« Na koncu koncev je bilo tako, da sva oba ostala živa, da pa sem prva leta res bolehal. Po tem pogovoru z očetom sem poiskal mamo, nič ji pravil, zakaj, samo toplo sem jo objel ...

Kdo ve, če morda še najbolj žalostni dogodki –

Brez dvoma. Komaj leto dni po tem dogodku, ko sem izvedel, da so partizani na Tolminskem ubili brata Mirka, sem moral nesti novico mami. Še zdaj jo vidim. Stanovali smo na Dunajski, današnji Slovenski ulici 51, in sicer v podstrešni sobici. Samo sesedla se je in začela na glas moliti Oče naš ... Ko sem tretjega maja 1945 zapuščal Ljubljano, se od staršev nisem mogel posloviti, bila sta pri sorodnikih v Logatcu. In potem je pač bilo tako, da sem očeta in mater videl samo še enkrat, tri leta kasneje, februarja 1948, ko sem se po vrnitvi iz Rima v Trst že odpravljal v begunsko taborišče Bagnoli, da se ob pomoči ameriškega Rdečega križa odpravim v Argentino. Takrat je moja daljna sorodnica, v Gorici živeča Anica Simčič

- Kralj organizirala, da sva se odpravila na skrivaj v Brda na jugoslovansko mejo do neke hiše, kjer sta me dogovorjeno že čakala oče in mati iz Ljubljane.

Imeli ste dva brata, oba starejša od vas: kako ste medsebojno živeli v Mariboru, kjer je teklo vaše otroštvo, skupna mladost?

Razlika v letih med enim in drugim je takrat veliko pomenila. Med nami je bilo po tri leta razlike, tako da je bilo med menoj in Dragom, najstarejšim bratom, kar šest let. Ta razlika se je zlasti kazala prav med mladimi. Za trinajstletnega tretješolca je bil prvošolček »smrkavec«. Nič ni bilo čudnega, če je starejši brat – zlasti če se je nahajal v družbi svoje klape – komaj leto dni mlajšemu bratu na cesti mirno zaklical: »Mulc, domov!«

Doma smo veliko prepevali, bratje – čeprav smo se imeli radi – smo se seveda tudi prepirali, včasih stepli, posebno jaz sem bil hitre jeze. Imel sem kakšnih devet let, ko je Mirko staknil moje skrite pesmi in se hotel iz njih ponorčevati. Zgrabil me je, trdno držal, medtem pa je Drago stopil na stol, napovedal novega Prešerna, začel recitirati moje umetnine, jaz pa tuliti od besa. Mirka sem ugriznil v roko, se ga znebil, zgrabil za nož in stekel za Dragom. Bil sem že tik za njim, ko sem se na srečo spotaknil in padel ... Moram pa posebej poudariti, da je bil najstarejši brat Drago nekaj izrednega. Spretno je žongliral s štirim rabljenimi tenišskimi žogicami, ne vem kje se je tega navadil, ali pa po rokohitrsko čaral z igralnimi

kartami. Nekoč se je vrnil iz opere, uprizarjali so Hoffmannove pravljice, vzel je kitaro in zaigral na pamet celotno *Barcarolo* ... Pa z mnemotehniko se je ukvarjal! Povedal si mu trideset besed in jih je ponovil, in to tudi v obratnem vrstnem redu. Največja njegova specialiteta pa je bila – imel je čudne dlani, tanke prste – da je z bližanjem in oddaljevanjem tesno stisnjenih dlani izvabljal zvoke, bil zmožen intonirati himno *Bože pravde*. Bil je bolehav, a zmožen ure in ure reševati končnice ter šahirati sam s seboj. Mami to ni bilo všeč, češ da ni zdravo in da tekmuje s hudičem. Prebiral je vsemogoče knjige. Marsikateri drobci iz časa njegovega študija jusa, učil se je namreč na glas, je prešel v moj spomin in celo v moje pisanje. Nekaj humoresk sem še kot dijak poslal v Ljubljano Mirku Javorniku,⁷ uredniku revije *Obisk*, in ko sem se leta 1941 kot begunec znašel v Ljubljani, mi je ob prvem srečanju dejal, da si me je predstavljal kot visokošolca, in sicer jurista, saj je po mojih zgodbah bila posejana vrsta pravniških rekov. Sploh so mi veliko dali pogovori pri mizi, kajti brata sta v počitnicah pripovedovala, kaj študirata, kaj počneta in sem tako marsikaj pobral. Ker sta pripadala različnima katoliškima visokošolskima skupinama – najstarejši je bil »Mladec«, drugi pa »Stražar« – sem še pred prihodom v Ljubljano vedel za razklanost v katoliškem taboru.⁸

Kot že omenjeno, smo imeli doma poleg družinske knjižnice vsak fant še svojo. Razumljivo je, da sem potem, ko sta brata odšla v Ljubljano, prebral tudi vse leposlovje z njunih polic. Ko smo bili vsi trije v

Ljubljani, starše so, kot rečeno, Nemci izselili, smo izvedeli, da so nam ljudje iz stanovanja pokradli vse knjige. Toda kako resnično je tisto o knjigah in njihovih usodah. Leta 1995, dve leti po tem, ko sem se po dvainpetdesetih vrnil v Maribor, me je nekoč ustavila gospa Sonja, snaha generala Maistra, in povedala, da se je njena prijateljica Pia Tončič leta 1941 takoj po nemški okupaciji z družino odselila v Zagreb. Brat Mirko je bil Pijin sošolec, prijatelj njenega brata, in ne vem po kakšnem naključju so oni tik pred aretacijo mojih staršev delček naše knjižnice odnesli, leta 1941 pa odpeljali v Zagreb. Predlanskim sem v Zagrebu obiskal gospo Pio in pri njej so me čakale nekatere prav drage mi knjige: žepna izdaja evangelijev, ki sta mi jo brata poslala šestdeset let prej iz Ljubljane za moj šestnajsti rojstni dan, Pintarjeva izdaja Prešernovih *Poezij* iz leta 1914, kompletna zbirka *Stari Maribor*, grafike Frana Stiplovška, danes širši slovenski javnosti neznanega slikarja, vrsta leposlovnih knjig in med njimi – zanimivo, da mi je vsa desetletja ostalo v spominu, da nas je nekoč obiskal pisatelj Karel Širok in ob tej priložnosti očetu poklonil svojo knjigo – *Slepi slavčki*. S prisrčnim posvetilom. Širokov obisk gotovo ni bil naključen, prej bi dejal, da je bil načrtovan, povezan s Primorsko. Še ko sem bil že starejši, so se pri nas kdaj zbrali policisti, vsi primorski begunci, in večkrat se je zgodilo, da me je *tata* nenadoma vprašal, zakaj ne grem malce »na travnik«⁹ igrat nogomet. Nekoč se je zbrala kar večja skupina primorskih rojakov, nisem razumel o čem govorijo, ostalo pa mi je v ušesu ime Gortan.⁹ Nekaj

let pozneje, bil sem že fantič, pa sem sredi glasnega nervoznega govorjenja slišal Bazovica in imena Bidovec ... Marušič ... Valenčič ... Miloš ...¹⁰ Vsi z mojim očetom vred so bili razburjeni, zgroženi.

Ali ste hodili na izlete?

Oče je rad hodil v naravo. Ko smo bili otroci še majhni, smo se odpravljali na skupne nedeljske sprehode. Včasih smo šli vsi skupaj na Pohorje. Kot sem že omenil, sva pa kasneje dostikrat hodila z očetom sama. Včasih po Kozjaku, na Sveti Duh na Ostrem vrhu, da ne govorim o bližnjem Sv. Urbanu, kjer sem bil gotovo dvajsetkrat, če ne večkrat. Nekoč sva pa kar nekaj dni hodila preko Pohorja, od Sv. Bolfenka, do Ruške kočice ... čez Pesek ... prespala kdaj na kakšnem seniku ... To je eden mojih najlepših otroških spominov.

Kakšne spomine branite na šolanje, kaj je zanimivega ostalo od prvih, to je osnovnošolskih let?

Otroški vrtec je bil kakih tristo metrov od Graških hiš, in sicer na Valvasorjevi, današnji Moša Pijade, na ulici, o kateri sem lani v intervjuju za mariborski *Večer* dejal, da se gotovo imenuje po nekom, sila zaslužnem za Maribor, saj toliko drugih – slovenski klasik Stanko Majcen, pesnik Janko Glazer ali pa Mastrovi borci – zaman čaka na tako čast ... Za vrtcem proti Dravi je bila na Ruški cesti Tretja deška ljudska šola. Tja so me vpisali in meni je bilo že takoj spočet-

ka silno všeč. Lahko da idealiziram: nepozabna leta. Ravnatelj je bil neki Lukman, tudi on Primorec. V tretjem razredu me je učil Janko Furlan, eden organizatorjev beguncev. Baje je kasneje prestopil v pravoslavno vero, kakor še kakšni drugi Primorci. Iz protesta! Kdo starejših se bo še spomnil: »Basta! Papež je Taljan!«¹¹ Nepozaben dogodek za takrat devetletnega fantiča je bil prvič dobiti po pošti razglednico. Bila je Furlanova, poslana iz Srbije, iz kraja, kjer so se mnogi begunci naselili, s pozdravi »dragemu dečku Zorku« ... Furlan je bil bojevnik za združništvo. O njem je zavzeto govoril tudi v razredu in ni čudno, da sem se že takrat začel zanimati za združništvo in ostal, kakor se temu reče, združni ideji zvest. Je torej tudi razumljivo, da sem petdeset let pozneje v Buenos Airesu sodeloval pri Zadrugi Sloga, dolga leta pisal uvodnike v njeno glasilo *Stik*, nekaj let pa tudi zbiral članke Franceta Vebra o združništvu in z uvodno študijo vred Vebrovo *Združno misel* leta 1979 tudi objavil. Že doma sem v Vebrovi knjigi *Nacionalizem in krščanstvo: kulturna pisma Slovencev* našel razmišljanje o združni ideji, v Argentini pa ob pomoči prijateljev v domovini nadaljeval iskanje tozadevnih njegovih člankov, objavljenih po raznih revijah in kolektarjih. Na pobudo tedanjega upravnika Zadruga Sloga Marjana Lobode je zadruga knjigo *Združna misel* izdala skupaj z mojo spremno študijo in jo poklonila vsem svojim članom. Mislim, da gre za edino Vebrovo knjigo, izdano med letoma 1939, ko je izšlo *Vprašanje stvarnosti*, in 1985, ko je Slovenska Matica ponatisnila njegovo *Estetiko*.

Osnovna šola – zanimiva. V razredu smo, recimo, osnovali tudi lastno zadrugo, in postal sem njen predsednik. Vsak otrok je vplačal po en dinar. Potem smo se domenili – za vsem je gotovo bil učitelj, a se nam je zdelo, da je zamisel naša in smo jo torej z navdušenjem hoteli izpeljati – da bi bil vsak razred posvečen enemu slovenskih književnikov. Naš razred je bil, kdo ve če ne po mojem predlogu, »posvečen« Simonu Gregorčiču, saj smo doma vedno recitirali njegove pesmi. Še zdaj slišim tata: »Na polju znamenje stoji ...« ali »Zvezda mila je migljala in naš rod vodila je ...« Kupili smo veliko pesnikovo sliko, celoten razred se je na hrbtu slike podpisal, nakar smo jo dali uokviriti in jo obesili na častno mesto. Skrbeli smo za šolski vrt, lotevali smo se pa tudi drugih nalog. Neko soboto smo recimo odšli na Koroški kolodvor, eni so pometali smeti, odstranjevali vsiljivo travo, drugi, oboroženi z velikimi čopiči in posodami barve, kupljene seveda iz »razrednega združnega fonda«, belili popisane in porisane zidove, in tretji – k tej skupini sem pripadal jaz, ki sem bil kot otrok zmožen tudi ure opazovati na visoki lestvi stoječega črkoslikarja, ki je nad vhodom v kakšen lokal trgovino ustvarjal svoje umetnine, smo morali počrtniti ime postaje *MARIBOR – Koroški kolodvor*. Maribor seveda napisano tudi v cirilici ... Za to priložnost smo si naredili stare hlače in srajce, vem pa, da smo se po končani nalogi vsi morali smejeti, saj je bržkone pol barve steklo po nas samih. Ko smo končali, smo se postavili v vrsto, učitelj pa je povabil postajenačelnika. Možak je prišel v uniformi in s čepico, ki smo

mu jo otroci že od nekdaj zavidali, salutiral nam je in nam v kratkem nagovoru čestital. Kakšno zadoščanje, kakšno veselje! O takem »udejstvovanju« nekdanjih mladih združnikov sem pol stoletja pozneje našim mladim, že v tujini rojenim združnikom, napisal celo člančič ...

Ne spomnim se, da bi se kaj dosti učil doma. Učitelj je toliko časa razlagal, da si se naučil, če si le pozorno poslušal. V glavnem je bilo podobno tudi kasneje pri profesorjih. Povsem drugačen tip šole, kakor je današnja. Imeli smo dovolj časa za zunajšolske dejavnosti, vsaj dve uri športa na dan, čas za pogovore, za načrte, seveda tudi za kakšne mladostne norčije.

V osnovni šoli sem že »pisal«. Prva leposlovna zvrst, ki me je pritegnila je bila – komedija. Igrica o možu in ženi, ki odideta v mesto, toda komaj dobro odideta, priplezata skozi okno dva potepuha, se zabavata, celo prepevata – v ta namen sem celo skomponiral popevčico, ki jo imam, neverjetno, še danes v ušesih ... Zgodba se seveda zaplete, ker se gospodarja nepričakovano vrneto, enemu od potepuhov, ki je predebel, ne uspe uiti skozi okno in tako naprej. Kmalu zatem pa so nastali tudi moji prvi verzi, seveda »gregorčičevski«. O pomladi in jeseni in o veselih otrocih ...

Klasična gimnazija, na katero ste se vpisali po četrtem razredu osnovne šole, je bila takrat gotovo elitna srednja šola in tudi zahtevna: kako to, da ste se odločili zanjo?

Kdo je v tistih časih otroka kaj vprašal! Starši so odločili in tako je bilo prav. Družinska tradicija je seveda vplivala po svoje, saj sta brata obiskovala klasično gimnazijo, pa so vpisali še mene. Na odločitve je najbrž vplival tudi Vinko Munda, družinski prijatelj, takrat še kaplan pri sv. Magdaleni, kjer je bil brat Mirko ministrant, za njim pa nekaj let tudi jaz.

Ali ste med profesorji našli koga, ki vam je dal več kot običajna učiteljska srenja?

Ravnatelj gimnazije je bil sprva dr. Josip Tominešek, pedagog, tudi znan gornik. Šele leta pozneje sem odkril, da je on avtor študije o Mencingerjevem *Abadonu*. Na šoli so poučevali profesorji Anton Dolar, Ivan Dornik, ki se ga s posebno simpatijo spominjam tudi zato, ker je prevedel *Zimo med gozdovi* Paula Kellerja, mojo prvo ‚odraslo‘ knjigo, pa Franc Sušnik, vrsta drugih, še po univerzah »rajinke Avstrije« študiranih, socialist in za nekatere *frajgajst* Bogomir Teplý, Anton Oven¹² pa zgodovinar Jan Šedivý, profesor risanja slikar Ivan Kos, hudo pa je bilo – strah in trepet gimnazije! – zaradi profesorja latinščine. Že prvi dan, ko je stopil v razred, je dejal: »Če vas doma vprašajo, kdo je vaš razrednik, recite, da« – pri tem je vzel kredo in na tablo napisal z velikimi črkami – »Tribnik.« Otroci, stari deset, enajst let, danes bi jih vzporejal z deco sedmih, osmih let, smo vztrepotali od groze. Poznali smo ime iz pripovedovanja starejših, jaz od svojih bratov. Latinščina mi ni šla in tako sem že prvo leto imel popravni izpit. Na iz-

pitu sem padel in moral šolsko leto ponavljati. Repetent! Groza! Najhuje pa je bilo to, da se je zgodba dve leti pozneje ponovila ... Takrat sem za latinščino imel Jožeta Košarja, mladega, simpatičnega, a vražje strogega profesorja, desetletja kasneje urednika mariborskih Obzorij. Konec nekega šolskega leta me je kot cvekarja poslal k popravnemu izpitu in me na izpitu – vrgel. Tretji razred bi moral ponoviti. Spet repetent! Sramota! Grem raje za vajenca v Tiskarno svetega Cirila. Še bolje! Odslej se bom posvetil samo pisateljstvu in še tiskarna bo pri roki ... Seveda sem od ravnatelja tiskarne in očetovega dobrega prijatelja že prvi dan, ko sem moral pometati tiskarno, izvedel, da bom dve leti kot vajenec, moral čistiti tla, pomivati stranišče, preden se bom lahko dotaknil tiskarskega dela ... Niti najmanj ne dvomim, da sta bila z očetom dogovorjena. Spet sem se vpisal v gimnazijo. Kot repetentu mi je naslednje leto sicer šlo bolje, a ne v latinščini. Košar me je ponovno poslal k izpitu. Če ga ne naredim, padem in izgubim pravico do šolanja v vsej Jugoslaviji! Si predstavljate!? In vendar sem še danes Košarju hvaležen. Prijatelj, sošolec, odličnjak se je ponudil, da me vse tedne počitnic inštruiral. Predelala in predelovala sva Pipenbacherjevo slovnico in vadnico, še več: vnaprej sva pripravila *De bello Galico*, snov za naslednji razred. Izpit sem naredil, leto zatem postal ne samo »dober«, ampak »prav dober« latinec.

Z gimnazije se najraje spominjam Franca Sušnika, profesorja slovenščine, in če me vprašate, kdo mi je od vseh v življenju dal največ, bi rekel, da on. Šele

zdaj, pred leti, ko so me zaprosili, da ob stoletnici njegovega rojstva napišem spomine nanj, sem se zavedel, kakšen pedagoški eros je bil v njem.¹³

Pri Sušniku ni šlo samo za reklo: Besede mičejo, zgledi vlečejo. Ni samo govoril, niti ne samo dajal zgleda, on sam je nekaj bil. Osebnost. Strog in zahteven, je pa kdaj stopil pred razred, se začel pogovarjati, nenadoma nam postavil vprašanje, ki ni imelo nobene zveze s slovenščino. Nekoč smo recimo celo uro razpravljali o pregovorih, brskali po razlogih za to, da pri med seboj še tako različnih in oddaljenih narodih nastajajo pregovori, ki govorijo o istem spoznanju. Ob koncu ure nam je bilo jasno, da pač isti vzroki povzročajo iste posledice in da obstajajo neki nenapisani naravni zakoni za to, da narodi pridejo do istih zaključkov, ki jih po svoje izrazijo. Ne spomnim se točnih primerov, a vsekakor je bilo v naših pregovorih mnogo babic in kilavih detet, angleških kuharjev in pokvarjene juhe, argentinskih rok na krožniku pa – godlja – japonski ali kitajski rek, se ne spomnim, ki ve povedati: Trije lastniki čolna, čoln pušča.

Nekoč drugič, bilo je v tretjem razredu gimnazije, je [Sušnik] vprašal, zakaj smo nesrečni. Pa smo celo uro »analizirali«¹⁴ možne razloge. Eni so dejali, da zato, ker nimamo tega ali onega, drugi, ker smo bolni, tretji, da zato, ker bi radi večno živeli in tako naprej. Oglasil sem se tudi jaz, češ da smo nesrečni, ker beremo. Sušnik začudeno: »Zakaj naj bi zato bili nesrečni?« Jaz: »Ker se nam prebuja fantazija.« On: »Pa zakaj bi bila fantazija kriva!?« Jaz: »Ker ne mo-

remo imeti vsega, kar bi si želeli, ne biti tam, kjer bi si želeli.« Stopil je k meni in me objel, kakor je sam bil velik in močan, tako – po medvedje. Nepozabno!

Po drugi strani pa je bil zahteven. S »trdimi bučami«, kakor je pravil, je imel potrpljenje, lenob pa ni maral. »Ne maram mladih, ki se kot umazana mokra cunjica vlečejo po tleh skozi vse življenje, od zibelke pa do krste!« Sploh je bil vsem nekak oče. Nekoč nam je, danes učencem sedmega razreda osnovne šole, dal za spis naslovno vprašanje: Kaj bom postal, ko bom velik? Napisal sem, da bom učitelj, in med drugimi razlogi za to odločitev navedel tudi: ker imajo učitelji dolge počitnice. Te besede mi je podčrtal, ob robu pa z rdečilom pripisal *sic!*? Ko je oče po naključju opazko v zvezku opazil, in sem mu jo razložil, je ostal resen: »Pa kaj hoče! Da otrok laže!?!«

Torej ni bil le profesor slovenščine ali svetovne literature, temveč tudi njen velik poznavalec – danes je malokomu znano, da je prvi med Slovenci, ki je napisal Pregled svetovne književnosti.

Leta kasneje, bil sem že na učiteljišču, kamor je tudi on »presedlal« s klasične, in sicer za ravnatelja, je ministrstvo za šolstvo v Beogradu objavilo razpis za esej o mladinskem združništvu. O začetkih združništva nam je že v osnovni šoli govoril učitelj Furlan, sam pa sem prebiral zadružne koledarje, vedel za osnovne podatke o rochdaleskih pionirjih, začetnikih združništva, in podobno. Sestavil sem spis in ga poslal v Beograd. Nekaj mesecev kasneje pride v